

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 31 Aralık 2014

Türkiye'nin Artan Enerji Bağımlılığı

Türkiye Ormancılar Derneği geçtiğimiz hafta sonu 90. Kuruluş Yıldönümünü Ankara'da düzenlediği “*Doğa ve Kalkınma Sempozyumu*” aracılığıyla kutladı. Sempozyumda söz alan konuşmacılar Türkiye'nin enerjide giderek artan dışa bağımlılığını, ve abartılı talep öngörülerini öne sürerek ticarileştirilmiş proje ve lisanslandırma politikalarıyla yaratılan rant politikalarını gözler önüne serdiler.

Sempozyumda söz alan Çevre Mühendisi **Deniz Gümüsel** konuşmasında Türkiye'nin 2013 itibarıyla birincil enerji arzının 120.3 MTEP (milyon ton petrol eşdeğeri), nihai enerji tüketiminin ise 88.7 MTEP düzeyinde olduğunu ve bunun yüzde 78'inin kömür, petrol ve gazdan oluşan *fosil yakıtlarca* karşılanmakta olduğunu belirtti. Gümüsel'in verilerine göre Türkiye'nin birincil enerji talebinin 2023 yılında 218 milyon TEP'e ulaşması beklenmekte ve *fosil yakıtların payının* da *yüzde 86'ya* çıkması öngörülmektedir. Söz konusu toplamda dışa bağımlılık oranımız (ithal kömür hariç) yüzde 53'e ulaşacaktır. Türkiye 2023'e değin en az üç nükleer santral, 80-100 arası yeni kömürlü santral, binlerce HES ve onlarca yeni doğal gaz çevrim santrali ile yerli ve uluslararası enerji tekellerinin iştahını kabartan geniş bir iç pazar sunmaktadır.

Sempozyumun bir başka konuşmacısı olan **Necdet Pamir** ise Türkiye'nin 2013 yılı itibarıyla 246.4 milyar kilowatt saat (kws) tüketirken, yurt içinde gerçekleştirilen 240.2 milyar kws elektrik üretiminin yüzde 72.1'ini fosil yakıtlar, yüzde 24.8'ini hidrolik kaynaklardan elde etmekte olduğunu; rüzgardan elde edilen elektrik üretimi katkısının ise yüzde 3.1 düzeyinde olduğunu paylaşmaktaydı. Pamir'in bize ulaştırdığı bilgilere göre 1990 yılında yüzde 75 oranında olan yerli kaynaklara dayalı elektrik üretiminin payı 2002 yılında yüzde 50 düzeyine gerilemiş, 2014 sonunda ise yüzde 37 olmuştur. 2002 yılında elektrik üretiminde yüzde 62 olan kamunun payı özelleştirme saldırıları altında hızla gerilemiş ve 2014 yılında yüzde 29'a düşürülmüştür. Özelleştirme uygulamalarının sağlayacağı öngörülen toplumsal yararların hiçbirisinin sağlanmadığı; özellikle enerji fiyatlarının düşmediği; aksine, yüksek oranlarda artış gösterdiği bilinmektedir.

Necdet Pamir'in, Profesör Necdet Basa ile hazırladıkları *Enerji ve hukuk Sempozyumu Bildiriler Kitapçığına* (*) göre bir diğer sorun, enerji tüketiminde ithal kaynakların payının azaltılacağı söylemine karşın, aksine doğal gaz ve kömür gibi kaynaklara dayalı *yeni santrallara* adeta otomatik olarak lisans dağıtılmasıdır. Örneğin doğal gazda lisans almış ve başvuru ve inceleme aşamasındaki santralların proje stoku 26.3 bin megawatt (MW). Bu rakama mevcut doğal gaz santrallarının kurulu gücü de eklendiğine, ortaya çıkan rakam 47.5 bin MW ile bugünkü kurulu gücün yüzde 70'ine ulaşmaktadır. *Yeni doğal gaz santral projelerinin* en kötümser tahminle yalnızca üçte birinin uygulamaya geçmesi durumunda dahi gereksinim duyacakları yıllık gaz talebi 40 milyar m³'ü aşacaktır. Bu rakam Türkiye'nin 2013 gaz tüketiminin yüzde 90'ına ulaşmaktadır. Dolayısıyla resmi söylem olan “*doğal gaza bağımlılığımızı azaltacağız*” temennisi gerçekçi olmaktan uzaktır.

Gerçek olan durum ise, Türkiye'nin sürekli olarak abartılı talep öngörülerıyla ileride büyük bir enerji açığı ile karşı karşıya olduğu şantajına dayanarak yerli ve uluslararası enerji tekellerine denetimsiz proje lisansları ile, deyim yerindeyse, bir *lisans enflasyonu* yaratılmasıdır. Örneğin, 10. Kalkınma Planı 2013-18 dönemi için elektrik tüketiminin yılda yüzde 6 oranında neredeyse doğrusal bir artış öngörmektedir. Bu öngörüye dayanarak kurgulanan projelerin toplam gücü olan 81,000 MW kapasitesi, mevcut kapasite düzeyi olan 68,720 MW ile karşılaştırıldığında ne kadar abartılı, aşırı ve gereksiz bir kurulu güç arzı ile karşı karşıya kaldığımız anlaşılmaktadır. Bir süre sonra söz konusu lisansların aslında hiç bir yatırıma dönüşmemesine karşın, “yeni bir piyasanın” yaratılarak enerji tekellerine yepyeni rantlar aktarmaya yönelik olduğu görülecektir.

Şişirilen rantlar, artan ithalat ve dış bağımlılık Türkiye'nin enerji sektörlerindeki dengesizliğinin yansımalarıdır. Ancak sorunlar sadece iktisadi bağımlılık ilişkileriyle sınırlı kalmamakta, önemli sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Örneğin Deniz Gümüşel'in paylaştığı bilgilere göre, *Avrupa Birliği Hava Kirliliği Haritası*'na göre Türkiye, Avrupa'nın en kirli havasına sahiptir. *Dünya Sağlık Örgütü*'ne göre her sene Türkiye'de ortalama 28 bin kişi hava kirliliğine bağlı nedenlerle hayatını kaybetmektedir. Avrupa'da kömür santrallerinden kaynaklanan salımların çevre kirliliğine bağlı hastalıklara ciddi katkıda bulunduğu bilinmektedir. Brüksel merkezli *Sağlık ve Çevre Birliği HEAL*'in (**) 2013 yılı çalışmasında yayınlanan verilere göre kömür kullanımının Avrupa'ya bir yıllık maliyeti 18 bin 200 erken ölüm, 8 bin 500 kronik bronşit vakası ve yılda 4 milyondan fazla kayıp işgünü olmaktadır. Bu rakamların *Türkiye için sadece bir alt sınır* olacağı açıktır.

Bilinmelidir ki gelişmişliğin ölçütü “enerji tüketimini hızla arttırmakla değil; enerjiiyi verimli kullanmakla, tüketimi azaltmakla ve yenilenebilir kaynakların enerji tüketimi içindeki payını arttırmaya yönelik politikalarla ölçülür.

(*) Türkiye Barolar Birliği *Enerji ve Hukuk Sempozyumu*, 9 Aralık 2014, Ankara (Derleyenler Necdet Basa ve Necdet Pamir).

(**) *The Unpaid Health Bill - How coal power plants make us sick*, 2013, HEAL, Brüksel.